

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΟΡΟΝΙΣ ΚΑΙ Η ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΕΜΠΕΡΙΚΟΣ

Γνώρισα τον Αλέξανδρο Ρορονίς το 1994 στο Παρίσι. Κάποια άλλη στιγμή θα γράψω περισσότερα για τον απίστευτο αυτόν άνθρωπο που ήταν για μένα σαν πατέρας και σαν αδελφός. Θα περιοριστώ εδώ σε ένα κυρίως σημείο που το θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό: τη σχέση του με τη Γιουγκοσλαβία. Η σχέση αυτή αποτελεί τον πυρήνα της στροφής που έκανε στα 1970, όταν εγκατέλειψε τον κλασικό οριενταλισμό και άρχισε να ασχολείται με τους μουσουλμάνους των Βαλκανίων. Μιάμιση δεκαετία αφότου είχε φύγει από τη χώρα του για να ξεφύγει από το τιτοϊκό καθεστώς (η εγκαθίδρυση του οποίου υπήρξε η πιο βίαιη μεταξύ των κομμουνιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης που θεμελιώθηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο), όταν είχε πια καταφέρει να σταδιοδρομήσει στη Γαλλία, τον κατέλαβε, όπως μου είχε πει, έντονη νοσταλγία. Ήταν λίγα χρόνια αφότου είχε απελευθερωθεί από τα καταναγκαστικά έργα του Τίτο ο στενός του φίλος Balsha. Κατά τα φοιτητικά του χρόνια στο Βελιγράδι είχε ήδη αρχίσει να ασχολείται με τους μουσουλμάνους της Γιουγκοσλαβίας, χρειαζόταν όμως ίσως η μεγαλύτερη πείρα και τριβή με την ιστορία του Ισλάμ για να καταλάβει ότι οι μουσουλμάνοι της χώρας του (γιατί αν και Σέρβος, με σαφή συνείδηση της ταυτότητάς του, θεωρούσε χώρα του ολόκληρη την Γιουγκοσλαβία στην οποία γεννήθηκε και μεγάλωσε) είχαν διατηρήσει, περισσότερο από αλλού, τις οθωμανικές παραδόσεις. Εκεί ζούσαν, μεταξύ άλλων, οι τελευταίοι «οθω-

Ο Λεωνίδας Εμπειρικός είναι ιστορικός.

μανοί» δερβίσηδες, που ούτε είχαν επηρεαστεί από το κλείσιμο των τεκέδων στην Τουρκία, ούτε είχαν υποστεί τους άγριους διωγμούς που υπέστησαν οι δερβίσηδες στην Αλβανία. Χωρίς καμία ιδιαίτερη τάση προς τον μυστικισμό, ο Sacha έσκυψε με ευαισθησία και σεβασμό στο ζωντανό αυτό κομμάτι του παρελθόντος. Συνδυάζοντας τη μελέτη των κειμένων, σε όλες τις κλασικές γλώσσες της Μέσης Ανατολής και στις σλαβικές γλώσσες των Βαλκανίων, με τη μελέτη του πεδίου, υπήρξε ένας από τους πρωτοπόρους, σε παγκόσμιο επίπεδο, της ιστορικής μελέτης των σύγχρονων μυστικών μουσουλμανικών ταγμάτων. Την ίδια ευαισθησία επέδειξε, εξάλλου, στη μελέτη όλων των κοινοτήτων των μουσουλμάνων των Βαλκανίων. Οι μουσουλμάνοι της Γιουγκοσλαβίας ήταν βέβαια πιο κοντινοί σε αυτόν, καθώς μπορούσε να συζητά μαζί τους στα σερβοκροάτικα και μοιραζόταν μαζί τους την εμπειρία των δύο (τότε ακόμα) περιόδων της γιουγκοσλαβικής ιστορίας. Από νωρίς, ο Sacha είχε ένα πρώιμο, ακόμη για την εποχή, ενδιαφέρον για την ανα-κατασκευή της παράδοσης, τις ιστορικές αφηγήσεις που οι κατά τόπους διανοούμενοι προσάρμοζαν στις διάφορες κοινότητες των μουσουλμάνων, προκειμένου να τις εναρμονίσουν με τις απαιτήσεις του πολιτικού συστήματος. Είναι από τους λίγους που κατάλαβαν τόσο καλά, και από τόσο νωρίς, την πολυπλοκότητα, και τις συνέπειες στο επίπεδο της ταυτότητας, της εφαρμογής του σταλινικού «επιστημονικού ορισμού του

έθνους» στη Γιουγκοσλαβία. Κατέγραψε και ανέλυσε με λεπτομέρεια όλες τις επιτροπές και τα όργανα εκπροσώπησης που συντελούσαν στη διάκριση και τον διαχωρισμό των διαφορετικών μουσουλμανικών «εθνοτήτων», καθώς και τη διαδοχική σειρά δημοσιευμάτων που απέδιδαν σταδιακά (από άρθρο σε άρθρο) σε κάθε μια από αυτές τις «εθνοότητες» και μια ξεχωριστή ιστορική παράδοση και ταυτότητα. Η πολύπλοκη αυτή γνώση, που συνεχώς συμπλήρωνε και εμπόλιθνε, συνοδευόταν όμως και από την αγωνία για το μέλλον της Γιουγκοσλαβίας: καθώς φοβόταν ότι οι διαφορετικές αυτές ταυτότητες που είχαν πλαστεί και ενισχυθεί μέσα στην κομμουνιστική Γιουγκοσλαβία δύσκολα μπορούσαν να εναρμονιστούν, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των ανταγωνισμών που γεννούσε το ομοσπονδιακό σύστημα. Δεν ήταν σίγουρα «προφήτης», αλλά ως ερευνητής και σκεπτόμενος άνθρωπος, είχε οικοδομήσει τις βάσεις ώστε να κατανοήσει και εν μέρει να προβλέψει, πολλά από όσα συνέβησαν κατά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.

Όλα αυτά, τη γνώση και τις ανησυχίες, δεν τις κρατούσε για τον εαυτό του, ούτε τις μετέδιδε, σαν αυθεντία, από καθέδρας. Δεν είχε ίχνος ακαδημαϊκής οίησης. Η απλότητα, η αμεσότητα και το χιούμορ του ήταν τα αποτελεσματικά μέσα που χρησιμοποιούσε για να σου μεταδίδει τη γνώση και την εμπειρία του, χωρίς καλά-καλά να το καταλαβαίνεις. Δεν ξέρω αν θα ξαναγνωρίσω ποτέ άλλον τέτοιο άνθρωπο.

AnalyzeGreece!

NEWS AND LEFT POLITICS

Ένα νέο διαδικτυακό εγχείρημα,
με κείμενα για την Ελλάδα
(μεταφρασμένα ή γραμμένα)
στα αγγλικά, από σκοπιά αριστερή,
κινηματική και κριτική

Συντακτική ομάδα: Μ. Αυγερίδης, Δ. Ιωάννου,
Μ. Καλαντζοπούλου, Κ. Καρπόζηλος, Ι. Μειτάνη,
Σ. Μπουρνάζος, Δ. Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος

www.analyzegreece.com
www.analyzegreece.gr